Műemléki séta megyénkben

Népünk kultúrkincsei közé tartoznak azok a műemléknek nyilvánított épületek, amelyeket az elmúlt korok dolgozói hoztak létre, belesűrítve azokba koruk ízlését, képzeletük gazdagságát és kezük ügyességét.

A felszabadulás óta műemlékeink megbecsülésében óriási fordulat következett be. Népünk büszke azokra, mint a nemzeti kultúrkincseire. Egyrészt megbecsüli, másrészt helyreállítja és tanulmányozza azokat. Hazánkban közel 9000 műemléket és műemlékjellegű épületet tartanak nyilván. Ezeknek rendben tartása igen nagy költséget és hatalmas munkát ró az érdekeltekre. Veszprém megye műemlékekben hazánk egyik leggazdagabb megyéje. Aki ma végigsétál Veszprém megye területén, mindenhol látja a helyreállító munka szép eredményeit.

Az alábbiakban csak nagy vonalokban számolok be a megye területén folyó munkáról.

Csopak község területén található a volt Ranolder kastély, melyet 1854-ben Ranolder János veszprémi püspök építtetett nyaraló céljára. Az egykori leírások, mint a Balaton-vidék legszebb nyaralóját emlegetik. A felszabadulás után meglehetősen tönkrement. A megyei növényvédő állomás költözött az épületbe, amelynek nyugati szárnyát életveszélyes állapota miatt le kellett bontani. Ajtói, ablakai eléggé megrongálódtak. A megyei növényvédő állomás most 4 millió forint költséggel restaurálja az épületet. A Veszprémi Állami Építőipari Vállalat dolgozói végzik ezt a munkát.

A hozzá kapcsolódó nyugati szárny helyébe újat építenek és a nyugati tornyot is teljesen helyreállítják. Az új szárnyban laboratórium és irodahelyiségek lesznek. A helyreállítás elvégzése után a balatoni műúton rohanó járművek, vagy vontatók utasai ismét egy hatalmas és szép épületben gyönyörködhetnek a Csákány-hegy alján.

A Balaton-part másik nagy épülete a Vörösberény község elején álló XVIII. századbeli szép barokk, volt jezsuita rendház épülete. Évek óta folyt a vita sorsa körül. Tetőzete tönkrement, közben lakók foglalták el, holott ez az épület közcélra, például balatoni művésztelep céljára kiválóan megfelel. A megyei tanács építési és közlekedési osztályának hathatós segítségével megoldódott az épület helyreállítása. A lebontott, elkorhadt fedélszék helyén vasvázas szerkezet épül, és rövidesen befejeződik az épület állagának megvédése. A következő évben a falak festésére is sor kerül és ez a szép és ízléses, XVIII. századbeli épület a Balaton-vidék egyik új látványossága lesz.

Megyénk második nagy városában, Pápán is örvendetes a javulás. A járási tanácsház 1823-ban klasszicista stílusban épült, igen szép műemlék épületét mutatósan hozták helyre. A sárga alapszínű, fehér ajtó és ablak-kerettel ellátott homlokzati fal csinosítja az utca képét. Más helyreállított házakat is láttunk, de Pápán a legnagyobb örömöt számunkra az úgynevezett lábasház helyreállítása jelentette. Hazánkban kevés ilyen árkádos lábasházat találunk. A pápai, Ruszek utca sarkán álló épület 90 lépés hosszú, végig árkádos folyosóval épült, amelyre a kereskedők üzletei nyíltak. Pár hónappal ezelőtt még a vakolat lehullva, meglehetősen elhanyagolt állapotban volt. Ma igen szépen helyreállítva, örömmel szalad végig rajta a szem: a nyílászáró szerkezetek barokk-kori megoldása külön érdeme a jól sikerült helyreállításnak.

Pápa közelében, Lovászpatonán újabb igen értékes műemlék feltárásában és helyreállításában gyönyörködhettünk. A község közepén kőfallal körülvéve áll egy XII. századból származó templom, amelynek helyreállítását a napokban fejezi be az Országos Műemléki Felügyelőség sümegi kirendeltsége. A feltárás során, a vakolat lebontása után előkerültek a román és csúcsíves ízlésű ablakok, valamint a kulcslyuk alakú érdekes lőrések. A vastag kőfal egészen erőd-jelleget ad a kis templomnak. A vörösberényi templom mellett ez a második legjobb karban levő, kőfallal kerített templomunk. De örömmel láttuk ugyancsak Lovászpatonán a község közepén álló, XVIII. század végéről származó barokk kastély gondozását is. Teljesen jó karban levő és szépen rendben tartott kastély, amelyben iskola működik. Öröm volt látni ezt a szép épületet, a vele való törődést, a tanulók munkájával fenntartott kertet, azt a gondosságot, azt a bánásmódot, amellyel ezt a műemléket karban tartják.

Zirc község közepén, a Kossuth Lajos utca 33. szám alatt évtizedek óta kopottan, elhanyagolt állapotban állt a község legrégibb épülete. Ez a ház az, amelyet a Zircre visszatérő ciszterciták szerzetesek első lakásuk céljára építettek. Az igen szép, barokk ízlésű házat a községi tanács vb. 300 000 forintos költséggel helyreállítja. Az épület mindkét íves kapuját helyreállították, falait megtisztították az idők folyamán rámeszelt rétegektől. Igen szépek a faragott kőből készített ajtó és ablak béllet-ek. Most finom árnyalatú, sárgafehér színű festékkel húzták át a falakat. Az így helyreállított épület Zirc egyik dísze, és az ottani pedagógusok lakása lett.

Másutt is folyik még megyénkben hasonló munka. A legnagyobb öröm, hogy a műemlékek kezelői gondozói egyre jobban megértik a műemlékek fontosságát és megkeresnek minden lehetőséget, hogy a nemzeti kultúrkincs azon részét, amely kezelésükben van, megmentsék.

ZÁKONYI FERENC

Kortársak között — a Kortárs

ÖT MA ÉLŐ MAGYAR ÍRÓ s négy élvonalbeli előadóművész látogatott el kedden este megyénk egyik legnagyobb ipartelepére, Pétfürdőre, s találkozott a színpadról a József Attila művelődési otthon széksorait megtöltő közönséggel, Pét dolgozóival. „Kortárs-est" címen adtak több mint kétórás irodalmi műsort; Diószegi András, József Attila díjas író, a „Kortárs" fiatal szerkesztője irodalmi folyóiratunk négy-ötéves múltjáról, jelenéről és jövőjéről tartott bevezető előadást; a rendezők a „Kortárs" legfrisebb számából osztottak a közönségnek. E néhány külsőség is, de maga az irodalmi est tartalma is azt kívánta kifejezni: kortárs-írók jöttek kortársaikhoz, mai munkásokhoz, műszakiakhoz, dolgozókhoz, idősekhez és fiatalokhoz — a máról vallani.

Németh László Kossuth-díjas író „Ha most volnék fiatal" című tanulmányából részletet; Kónya Lajos Kossuth-díjas költő „Vallomás a szülőföldről", „Egy ifjúkori színházi emlék", „Állomáson", és „Apám" című versét; Földeák János József Atttila díjas költő pedig „Domcsek és Lovas", „Asszonydicsérő", „Tehenek az aszfalton" és „Kilenc marha autón" című versét mondta el. Gobbi Hilda kétszeres Kossuth-díjas színművésznő az ugyancsak jelenlévő Szeberényi Lehel József Attila díjas író „Lutri" című vidám novelláját olvasta fel, valamint a műsor kezdő és záró számául Ady Endre „Levélféle Móricz Zsigmondhoz" című versét illetve egy verskoszorút József Attila életrajzi vonatkozású verseiből — szavalt. Bodor Tibor, a Madách Színház színművésze Illyés Gyula „Menedék", Garai Gábor „Tűztánc" című versét, s Móra Ferenc „Melyik a legszebb nyelv" című humoros írását adta elő. Kétszer lépett színre Török Erzsi Kossuth-díjas népdalénekesnő; Arató Pál zongorakíséretével népdalokat é ekelt.

Nem kívánjuk itt meltatni vagy bírálni az estén elhangzott verseket, prózai műveket. Az ezek nyújtotta élményen túl élmény volt és marad számunkra — a hallgatóság is. Móricz Zsigmond negyedszázada még a vidéki magyar értelmiség közönyéről, irodalmi, művészi, kulturális igénytelenségéről panaszkodott. A „Kortárs" Pétre kiránduló írói viszont a vidéki munkásság irodalom-szeretetéről, a „nehéz" irodalmat is felfogni képes, egyre gyarapodó és egyre mélyülő műveltségéről győződhettek meg, ha figyelték a köztük és a közönség, vagy az előadóművészek és a közönség között kialakult kontaktust, kapcsolatot. Azt a kapcsolatot, amely hol feszült figyelemben, hol forrón ünneplő tapsviharban fejeződött ki.

A NITROGÉNMŰVES két dolgozójával beszélgettünk a szünetben. Megyeri Géza gázgyári brigád — pontosabban — csoportvezető. Ikics Zolán segédmunkásként dolgozik.

— Az tetszik a mai magyar irodalomban — fogalmazta meg véleményét Megyeri Géza talán nem túl irodalmi, mégis úgy éreztük: lényegre tapintó formában — hogy egyre kevesebb az olyan írás, amelyben sok a mellébeszélés. Az olyan versek tetszenek nekem, amelyek nekünk, hozzánk, egyszerű és szabatos, mégis művészi nyelven szólnak. Ezért tetszett ez a mai irodalmi est jobban, mint a néhány évvel korábban hallottak.

Ikics Géza most először lapozott bele a Kortárs egy füzetébe, illetve hallgatódzott bele a kortárs-költők verseinek igaz emberségű, nemesen csengő hangversenyébe. Mi a titka ennek az első lépésnek? A brigádjuk vagy két hete határozta el, hogy — sok más kollektíva példájára — harcolni kezd a „szocialista munkabrigád" címért. A szerződést a szakszervezet ugyan még nem hagyta jóvá; a közös elhatározás máris tettekben kezd kristályosodni. Elhatározták többek között, hogy havonta egyenként egy-két szépirodalmi könyvet olvasnak el. Ikics Zoltán most végzi az általános iskola nyolcadik osztályát. „Adóssága" is van már, olyan adóssága, amelyre büszke: részletre vásárolt Móricz és Balzac könyveket.

Lehet: valaki legyint. Irodalmi est ürügyén szocialista brigádról beszélni? Egyáltalán: brigád és irodalom?... Ugyan! Az ilyen „vállalásos" irodalomszeretet nyilván csak formaság.

Nos, joggal hiszem, hogy nem az. Igaz, a brigád. a vállalás csak addig kell itt, amíg az Ikics Zoltánokkal kinyittatja a könyvet. Persze, ha kinyitotta, azután már maga Móricz, Balzac, József Attila — vagy éppen Földeák János fogja a kezét. Fogja, s nem ereszti el többé.

NEM VÉLETLEN, hogy Péten, ahol a szocialista brigádmozgalomnak kétéves, erőteljes hagyománya van, ilyen forró sikere volt a keddi szépirodalmi estnek. Ezért érezte olyan otthon magát a mai múzsa a mai munkások között, a Kortárs a kortársak között.

Egy lelkes péti pedagógus egyben a TIT várpalotai titkára, Teleki Tibor s a József Attila művelődési otthon vezetősége felbuzdulva a novemberi Tolsztoj est sikerén — természetesen az üzemek dolgozóinak kívánságára — szervezte az irodalmi estet. Az írók és művészek a TIT szervezésében a pétiek hívására jöttek. De vajon miért nem hívják őket megyénk más városaiba is? Úgy véljük, szívesen jönnének Veszprémbe, Pápára, Ajkára, Keszthelyre, Sümegre, Tapolcára, s Balatonfüredre is.

(ek)

Harmincöt lány és az etika

Szabó Mária, a veszprémi Kállai Éva Gimnázium IV/A osztályának tanulója a napokban két oldalas sűrűn gépelt beszámolót juttatott el szerkesztőségünkbe. Ákos Katalin ugyanis, az osztály egy másik tanulója, részt vett a budapesti televízió-stúdió kerekasztal-beszélgetésén. Ezen a beszélgetésen, mely „Bende Szilárd esete" címmel szerepelt a TV műsorán, fiatalok vitatkoztak — az élethivatásról. Az adásnak Veszprémben is visszhangja támadt: a diáklányok etika-órán tűzték napirendre a minden fiatal számára izgalmas kérdést, s egyetlen óra nem is volt elegendő ahhoz, hogy töviről-hegyire meg tudják vitatni. Így cseppentünk mi bele a következő etika-óra vita-csatájába.

Mi az élet célja?

Mert bár az etika, az erkölcstan benne szerepel az osztály hivatalos tantervében és tanrendjében, ez az óra mégsem afféle hivatalos, iskolás „óra" volt csupán; hanem valóban, sokkal inkább: vita, szó-csata, vagy ha tetszik: ankét. Vélemények és ellenvélemények csaptak össze fiatalos szenvedélyességgel. Lehetetlen volna idézni a Gál Évák, Csáfordi Máriák, Pénzes Márták és Bolla Erzsik egyszeri, többszöri, sőt „sokszori" felszólalásait, mert akkor majdnem az egész osztály, mind a harmincöt lány nevét fel kellene jegyeznünk. Ennek a negyvenöt percnek krónikása legfeljebb csak egy vázlatos gondolatmenet ismertetésére szorítkozhat. De talán ez a vázlat is megsejttet valamit a lényegből.

Ez a harmincöt lány néhány hónap múlva érettségizik, foglalkozást kell választania. Valamennyien érzik azonban, hogy a pályaválasztásnak csak akkor van értelme, ha a foglalkozás nemcsak „foglalkozás", hanem hivatás, életcél is számukra. De mi az élet célja? Közülük az egyik úgy fogalmazza meg, hogy élete célja: másokat boldogítani? S valóban nem is olyan egyszerű a kérdés: Hogyan függ össze az „én" életcélja a mások életével? Az életcél valami nagyot és egyetlent jelent-e, vagy vannak rész-célok is? És ülhet-e az ember a babérain, ha a rész-célokat megvalósította? Vagy ha ez nem sikerült, el kell-e keseredni? És ismét és számtalanszor is: általánosságban mi az élet célja? A boldogság! — perdül rá a felelet, és jellemző, ahogy egyenként kifejtik boldogság-eszményüket, az valamilyen módon mindig összefügg a mások boldogságával, és nagyon szorosan összefügg a munkával. Lehetetlennek tartják, hogy egy amerikai tőkés egyáltalában boldog tudjon lenni, pedig nyilván eléri célját, ha sikerül valami jó üzletet kötnie. Júlia néni — Törteli Sándorné véleménye szerint a boldogság: a mások arcáról felénk sugárzó boldogság. Egy szőke, lófarok-frizurás kislány véleménye szerint a boldogság: megelégedettség! Lehurrogják! Valami azt diktálja nekik: ma és itt nekünk több kell a boldogsághoz, mint a puszta gondtalanság, vagy egy szép ruha...

„Nyugtalan boldogság"

Érdekes, hogy ebben a vitában maga a pedagógus, az osztályfőnök — bár ügyes kézzel irányítani tudja a vitát, s néha, ha szükség van rá, summáz és összefoglal — azért mégis úgy tűnik: mintha ő is csak egyike volna a vitatkozóknak. Nyoma sincs valami kötöttségnek, merevségnek, szokásos tanár-diák kérdés-felelet módszernek. Ha nem sorakoznának oldalt az üveges szekrényben az iskolai szemléltető eszközök, ha nem látnánk a sarokban az elektromos fizikai kísérletekhez szükséges kapcsolótáblát, szinte el is feledtenénk, hogy iskolában vagyunk. Nagy A. Mária, a híres vitatkozó, most is úgy kezdi felszólalásait, akár tíz-percekben, vagy az osztály-gyűlésen: „Én egyetértek, de..." És itt következik a „de" után az ellenfél érveit halomra zúzó ellenérvek zápora. (Derül mindenki, amikor újra nyújtja a kezét.)

Nem akarunk hinni a fülünknek, amikor szól a csengő: úgy tűnt, mintha legfeljebb tíz-tizenöt perc telt volna el a kezdettől. A diákok is láthatóan sajnálják, hogy vége az órának, pedig valljuk be: milyen ritkán fordul elő a diáktársadalomban!

Vége az órának? Dehogy van! Először is az a gonosz csengetés éppen a legizgalmasabb kérdés boncolgatásába robbant bele: mi a boldogság? Megelégedettség? Nem! Dehát akkor mi? Az igazgatónő, akivel ketten „megfigyelőként" ülünk hátul, a széksorok mögött, még el szeretné mondani, hogy a boldogsághoz hozzátartozik a belső feszültség, a kielégületlenség, az új meg új célok kitűzése. Ez a „nyugtalan boldogság" a forrása minden alkotó munkának, minden életnek, fejlődésnek. Arra gondolunk, hogy ha most megnyugtatóan, mindent tisztázva fejeztük volna be ezt az órát, boldogabb lenne-e ez a harmincöt lány? Aligha. De így bennük maradt a megértett és megsejtett igazságokon kívül a még megoldásra váró kérdések boldog izgalma.

Mindezt elmondani — nincs most idő. De azért sincs vége az órának, mert az erkölcstan, az etika nemcsak „tantárgy", nemcsak elmélet, hanem gyakorlat kell, hogy legyen. Élet. Ami befejeződött most az órán elméletben, az gyakorlatban folytatódik.

Erkölcstant fogalmazunk

Az órán hallottakból két szó zsong maradandó emlékként a fülünkben: — Erkölcstant fogalmazunk... — mondta ki véletlenül az osztályfőnök. S azt hiszem, ez a lényeg. Tankönyvkiadásunk nem rendelkezik valamiféle „erkölcstan tankönyvvel". Ilyent nem találunk egy könyvesboltban sem. De ez nem is baj. A mi erkölcsünk, a szocialista, kommunista erkölcs nem dogmaként lefektetett betűhalmaz, amelyen változtatni csak a zsinat döntése után szabad. Nem. A szocialista erkölcs a mi új társadalmi rendünk alapjából, talajából most sarjadó erkölcs: most fogalmazzuk tetteinkkel, szavainkkal, érzéseink kifejezésével, életünkkel. Nem szobatudósok — milliók és milliók fogalmazzák!

A veszprémi Kállai Éva Leánygimnázium negyedik osztálya az egyetlen megyénkben, ahol másfél éve heti egy órában etika oktatás folyik — egyelőre kísérletképpen. Ez az egyetlen óra is meggyőzött bennünket arról, hogy nem hiábavaló ez a kísérlet. Sőt: ilyen etikaóráknak nemcsak az iskola falai közt volna helye. Nagyszerű, széles fórumai lehetnének például ezeknek az etika-óráknak a KISZ rendezvényei, vagy a különféle ifjúsági anketók. Az etika-oktatás ma még nem általános a középiskolákban. De azzá — s mi több — társadalmi üggyé kell tenni. Annál is inkább, mivel erkölcstanból nem a tanár ád osztályzatot a diáknak, hanem — a társadalom!

Koncz István